

Iskustvo rada tijekom prvog vala pandemije u Hrvatskoj: postoje li razlike u rizicima?

Teo Matković

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

HRVATSKI POLITOLOŠKI RAZGOVORI 2020.

POLITIKA U DOBA PANDEMIJE

Zagreb, 6. i 7. studenog 2020.

HRZZ-CORONA projekt „Otpornost hrvatskog društva uslijed COVID-19 pandemije – SOCREs”

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
Institute for Social Research in Zagreb

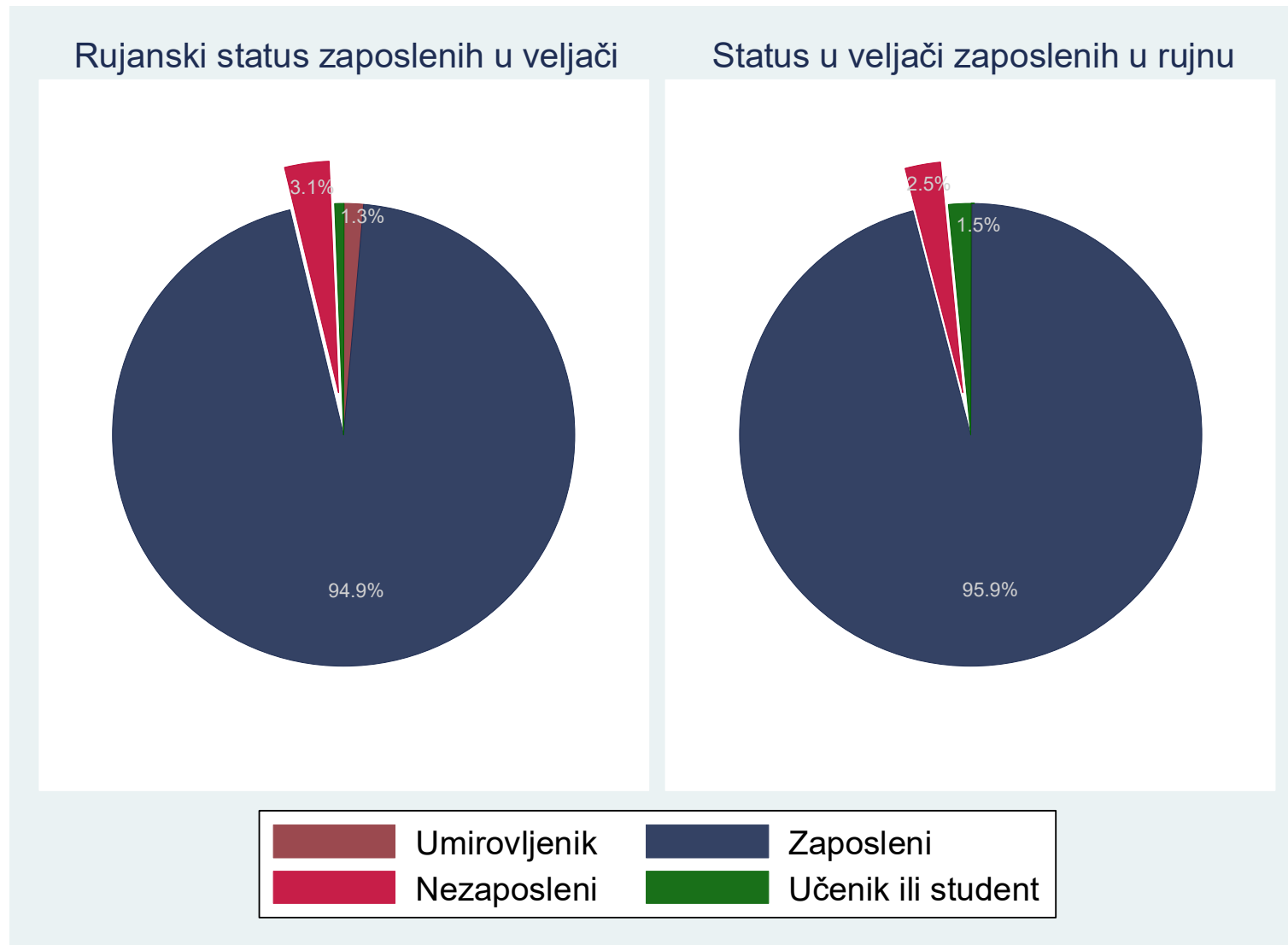
Uvod

- Veliki pad ekonomske aktivnosti s inicijalnim valom epidemije COVID-19 imao je potencijal ugroziti mnoga radna mjesta, a sama epidemija ili epidemiološki odgovor na nju je velikom broju radnika izmijenio način na koji je dozvoljeno ili sigurno raditi.
- U javnom sektoru sustavi zdravstva i skrbi su izolirani i stavljeni u visoku pripravnost, čitav obrazovni sustav organiziran na daljinu, a rad značajnog dijela uprave organiziran u turnusima ili od kuće.
- U privatnom sektoru, između sredine ožujka i kraja svibnja većina djelatnosti osobnih usluga obustavljena je, a u trgovini su uvedena značajna ograničenja.
- „Ključni radnici” koji su ostali raditi u kontaktnim zanimanjima (dostava, skrb) izloženi su većim rizicima.
- Ograničenja mobilnosti i prijevoza, te zatvaranje drugih zemalja umanjili su kapacitete i potražnju.
- Neviđene državne potpore usmjerene su zadržavanju radnih mjesta pogođenih tvrtki

- Istraživačko pitanje:
  - Da li je epidemija imala dobitnike i gubitnike u svijetu rada, odnosno jesu li pogođeni svi ili samo neki?

- Ciljevi:
  - Temeljem anketnih podataka razaznati promjene radnog statusa tijekom prvog vala epidemije
  - Utvrditi koliko su bile zastupljene pojedine promjene u iskustvu rada – i u kojim skupinama
  - Posebno, razumjeti odrednice eventualnog učinka na usklađenost radnog i obiteljskog života te smanjivanje prihoda i promjene financijske situacije u kućanstvu.
  - Istražiti razlike u percepciji situacije te izloženost koronavirusu i drugim zdravstvenim rizicima u različitim skupinama zaposlenih.

Metodologija istraživanja

- Rezultati se temelje na telefonskom istraživanju provedenom između 20. kolovoza i 2. listopada 2020. godine
  - 3 vala istraživanja.
- Istraživanje je provedeno na nacionalnom regionalno stratificiranom uzorku ispitanika starijih od 18 godina. Kućanstva su birana metodom slučajnog odabira iz baze fiksnih telefonskih brojeva, a ispitanici u kućanstvu temeljem svojih karakteristika.
- Ukupno je anketirano 1.512 ispitanika. U ovom radu se za procjenu populacijskih vrijednosti koriste podaci prvog i trećeg vala (1212), a za usporedbe među skupinama i odrednice pojava sva tri vala (1512) istraživanja.
- Struktura uzorka je RIM procedurom usklađena sa strukturom populacije metodom utežavanja (kriteriji dobi i spola, regije i urbanizacije, te obrazovanja).

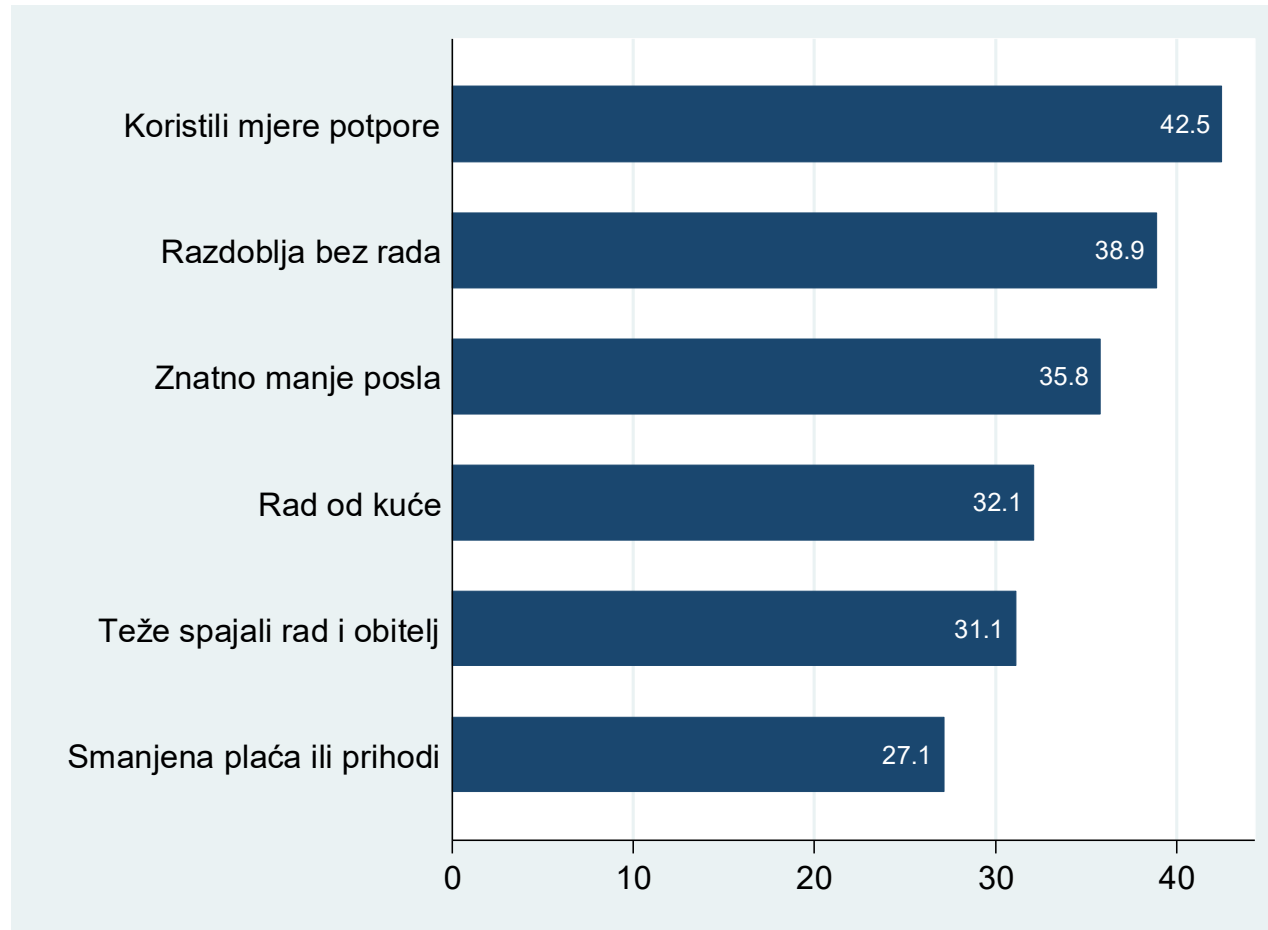
Prvi val epidemije i promjena radnog statusa

Prvi val epidemije i promjena radnog statusa

- Procjena broja zaposlenih tijekom istraživanja (kol-ruj) za 1,1% manja nego prije pandemije (95%CI: -3,5% - +1,6%)
- Usporedivo sa administrativnim podacima o promjeni tijekom razdoblja:
  - HZMO ruj/velj: $1549/1542 = +0,5\%$
  - DZS ruj/velj: $1529/1515 = +0,9\%$
- Međutim, to je daleko ispod prosječnog sezonskog rasta – propuštena zaposlenost:
  - DZS ruj/velj (2010.-2019.) = +3,6%
  - ARS Q3/Q1 (2009.-2019.) = +4,7%
- Eksplicitno je 2,6% zaposlenih prije krize iskazalo kako su izgubili posao zbog pandemije (ali su ga neki u međuvremenu pronašli).
  - Polovica iz roda uslužnih zanimanja
  - Sukladno registriranim ulascima u nezaposlenost (HZZ): u razdoblju ožujak-rujan 2020. 27,5% više ulazaka iz radnog odnosa nego godinu ranije. No iz uslužnih zanimanja čak 64,3% (42% od povećanja)
- Premali poduzorak za razmatranje osoba koje su izgubile posao u vrijeme pandemije.
- I upitan okvir za identifikaciju „preskočenih sezonaca”.
- No što je sa osobama koje su radile tijekom epidemije?

Specifičnosti rada tijekom prvog vala epidemije: zastupljenosti pojedinih pojava

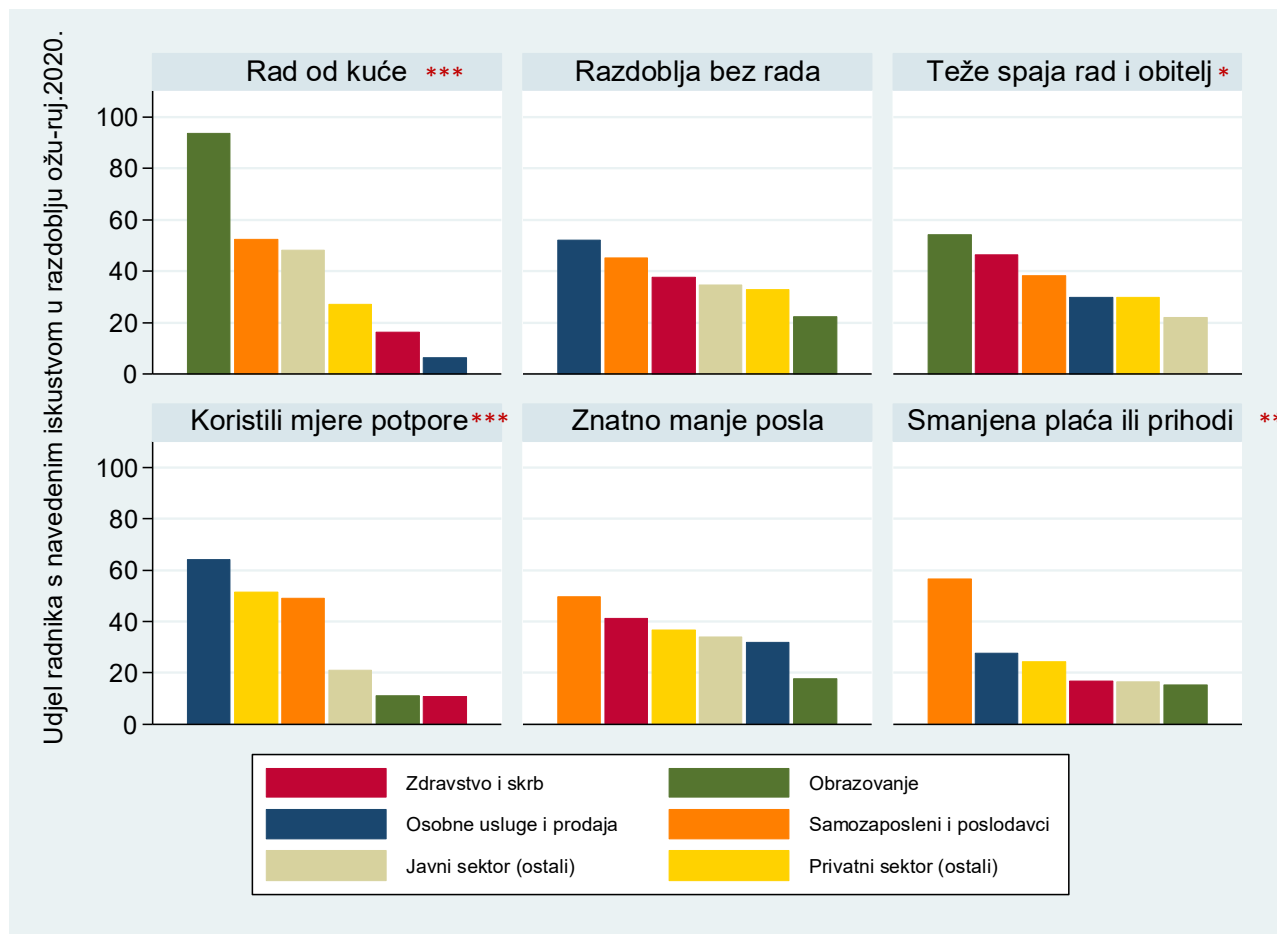

85,3% zaposlenih iskusilo je neku od navedenih promjena, u prosjeku njih 1,93

Različitost iskustava za pojedine skupine zaposlenih:

- Zaposlene smo podijelili na sljedeće skupine
  - **Radnici u zdravstvu i skrbi (ISCO 22,32,53)**: u izravnom/povećanom kontaktu sa bolesnima i rizičnim skupinama (59).
  - **Radnici u obrazovanju (ISCO 23)**: u izravnom/povećanom kontaktu sa bolesnima i rizičnim (76)
  - **Zaposlenici u uslužnim i trgovačkim zanimanjima (ISCO 51, 52, 91,94,95)**: rad počiva na izravnom kontaktu sa strankama, rad najviše pogođen lockdownom (68)
  - **Samozaposleni i poslodavci**: Prihodi i mogućnost poslovanja izravno ograničeni epidemijom i reakcijom na nju. Izravni korisnici mjera (ali samo vlasnici tvrtki/obrta) Dvije trećine ove skupine čine samozaposleni – radnici za vlastiti račun (69).
  - **Ostali zaposlenici javnog sektora**: radna mjesta i plaće nisu bili izravno ugroženi (161)
  - **Ostali zaposlenici privatnog sektora**: potencijalno veći rizik gubitka prihoda ili posla (269)

Specifičnosti rada tijekom prvog vala epidemije: zastupljenosti pojedinih pojava

χ^2 test: *** p<0,001, ** p<0.01, * p<0.05

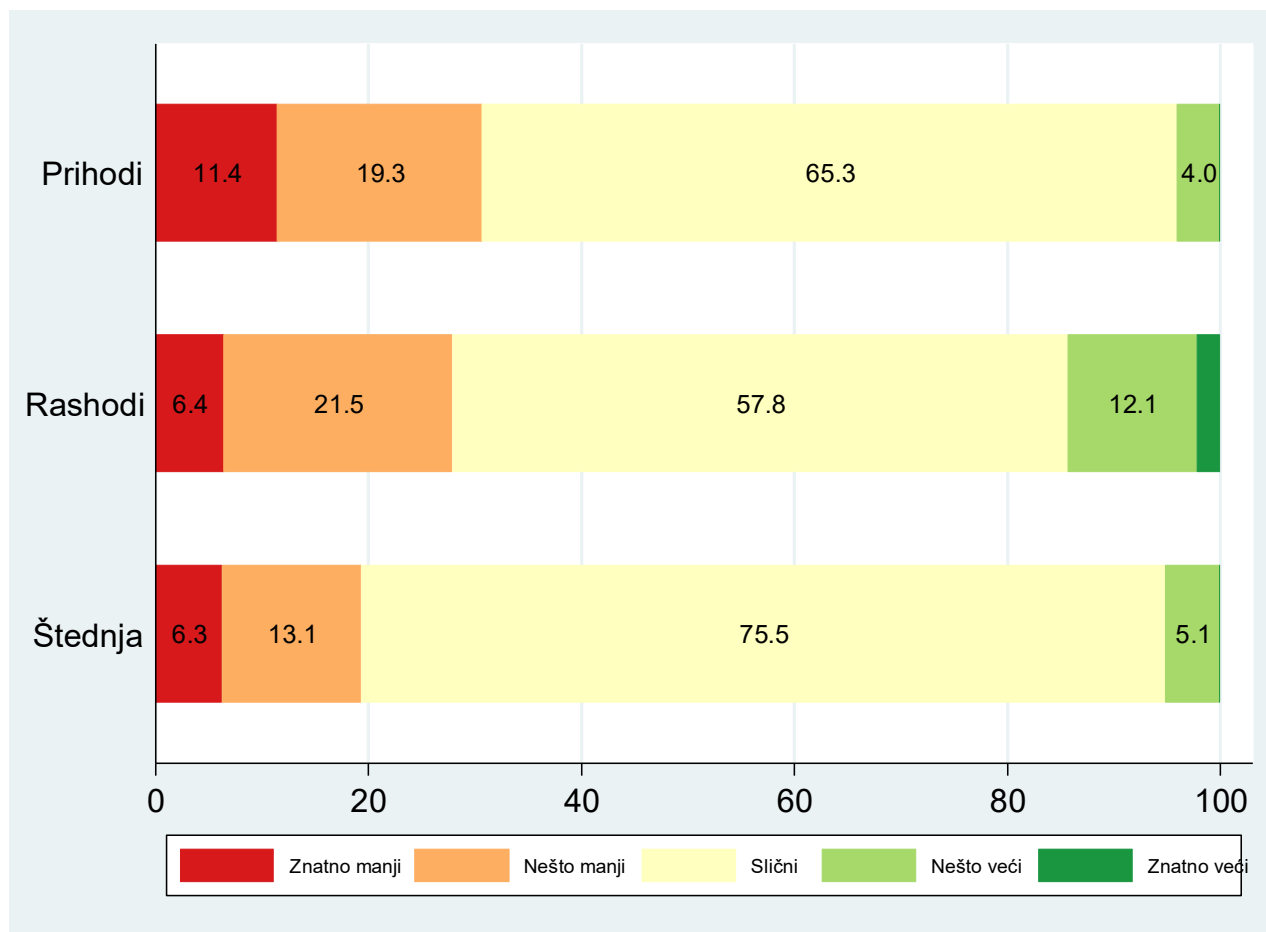
Odrednice povećanja teškoća u spajanju obitelji i rada (logit)

	(1)		(2)		(3)		(4)	
Promjene u sferi rada	Log (OR)	Z	Log (OR)	Z	Log (OR)	Z	Log (OR)	Z
Imali razdoblje u kojem ste radili od kuće?	0.524*	(2.47)	0.385	(1.78)	0.287	(1.17)	0.598	(1.72)
Imali razdoblja u kojima niste radili?	0.126	(0.55)	0.131	(0.55)	0.112	(0.45)	0.345	(0.92)
Imali značajno manje posla na radnom mjestu nego je uobičajeno?	0.408	(1.83)	0.272	(1.13)	0.328	(1.32)	0.955*	(2.57)
Rodna dimenzija								
Spol: žena			0.420	(1.88)	0.334	(1.43)	1.170**	(2.88)
Ž* radili od kuće							-0.521	(-1.14)
Ž* razdoblja bez rada							-0.460	(-0.93)
Ž* znatno manje posla							-1.142*	(-2.39)
Sastav kućanstva								
Djece predškolske dobi (1-6) u kućanstvu			0.365	(1.66)	0.431*	(1.98)	0.445*	(2.17)
Djece u dobi razredne nastave (7-10) u kućanstvu			0.826***	(3.51)	0.873***	(3.63)	0.892***	(3.67)
Djece u dobi predmetne nastave (11-14) u kućanstvu			0.832***	(3.63)	0.896***	(3.78)	0.897***	(3.79)
Djece srednjoškolske dobi (15-18) u kućanstvu			0.148	(0.61)	0.103	(0.42)	0.0649	(0.27)
Osoba starijih od 80 u kućanstvu			0.413	(1.35)	0.469	(1.49)	0.525	(1.71)
Područje rada								
Zaposlen u zdravstvu ili skrbi					1.224**	(2.81)	1.148*	(2.55)
Obrazovni djelatnik					1.636***	(4.24)	1.594***	(4.10)
Osobne usluge ili prodaja					0.447	(0.95)	0.412	(0.89)
Samozaposleni i poslodavci					0.788*	(1.97)	0.645	(1.57)
Ostali zaposlenici, javni sektor (ref.)					0	(.)	0	(.)
Ostali zaposlenici privatni sektor					0.510	(1.74)	0.507	(1.70)
N	654		654		654		654	
Pseudo R ²	0.019		0.084		0.112		0.129	
BIC	757.0		747.1		759.0		766.0	

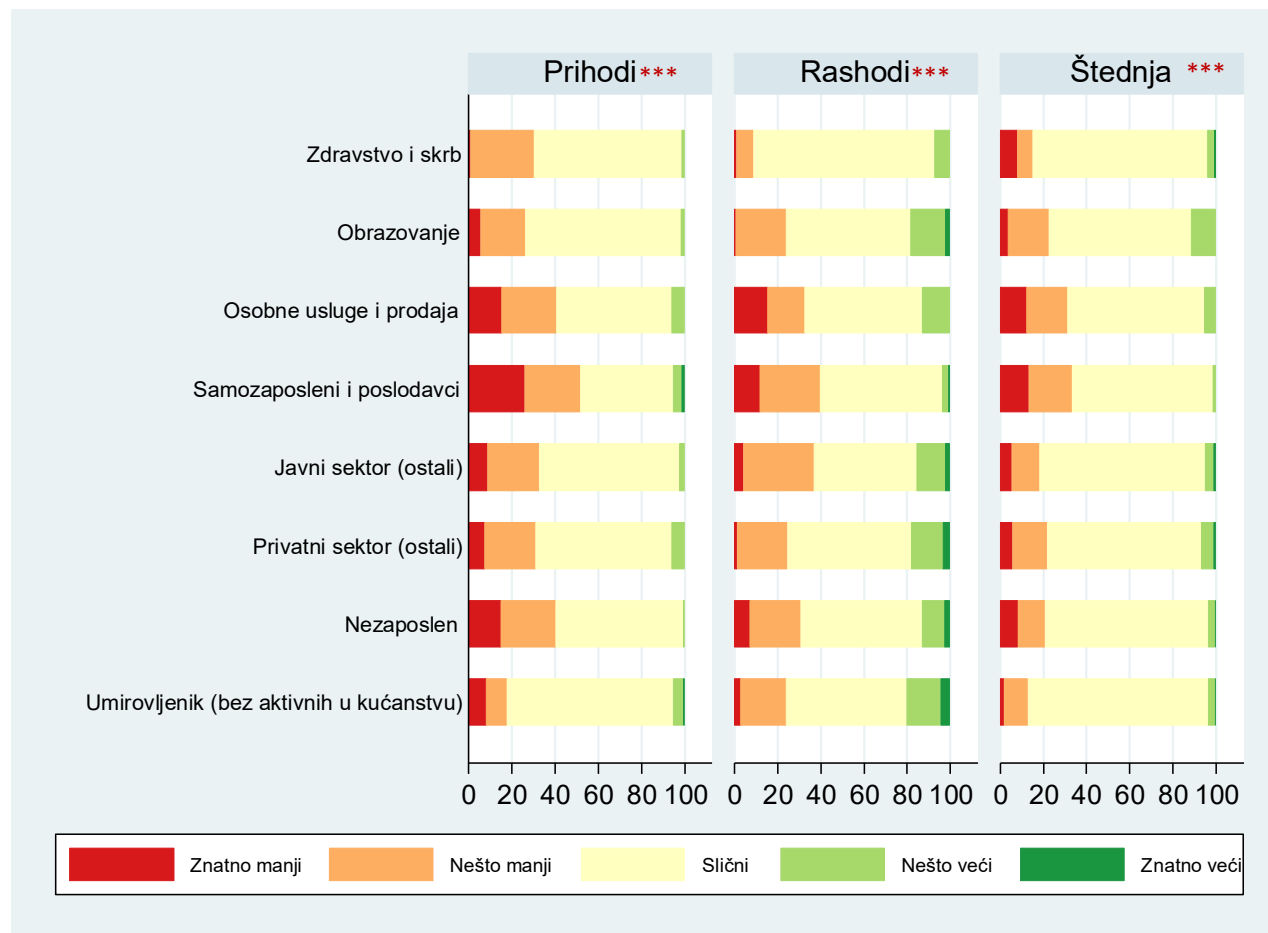
Odrednice smanjenja plaće ili prihoda

	Log (OR)	Z
Promjene u sferi rada		
Imali razdoblje u kojem ste radili od kuće?	0.04	(0.10)
Imali razdoblja u kojima niste radili?	1.07***	(3.64)
Poslodavac koristio mjeru potpore za očuvanje radnih mjesta	0.94**	(2.85)
Imali značajno manje posla na radnom mjestu nego je uobičajeno?	0.29	(0.93)
Područje i vrsta rada		
Zaposlen u zdravstvu ili skrbi	-0.04	(-0.06)
Obrazovni djelatnik	0.45	(0.82)
Osobne usluge ili prodaja	0.44	(0.78)
Samozaposleni i poslodavci	2.12***	(3.91)
Ostali zaposlenici, javni sektor (ref.)	0.00	(.)
Ostali zaposlenici privatni sektor	0.48	(1.10)
Zaposlenik s ugovorom na određeno	-0.39	(-0.82)
Spol i dob		
Spol: žena	-0.43	(-1.51)
Dob	0.30*	(2.55)
Dob ²	-0.36**	(-2.69)
Obrazovanje		
Bez srednje škole	-1.37	(-1.51)
Trogodišnja strukovna (KV)	-0.64	(-0.98)
Tehnička srednja ili gimnazija (SSS)	-0.31	(-0.83)
Stručni studij ili prvostupnik	-0.12	(-0.31)
Diplomski sveučilišni studij ili više (ref.)	0.00	(.)
Kvintil ekvivalentnog dohotka		
Najniži dohodovni kvintil (ekv.)	-0.28	(-0.40)
2. dohodovni kvintil	-0.06	(-0.09)
3. dohodovni kvintil (ref.)	0.00	(.)
4. dohodovni kvintil	0.05	(0.09)
Najviši dohodovni kvintil	-0.36	(-0.77)
Nepoznati dohodak	0.03	(0.05)
N	542	
Pseudo R ²	0.202	
BIC	600.2	

Promjene u financijama kućanstva tijekom prvog vala epidemije

Promjene u prihodima, rashodima i štednji za pojedine skupine zaposlenih, nezaposlene i umirovljenike.

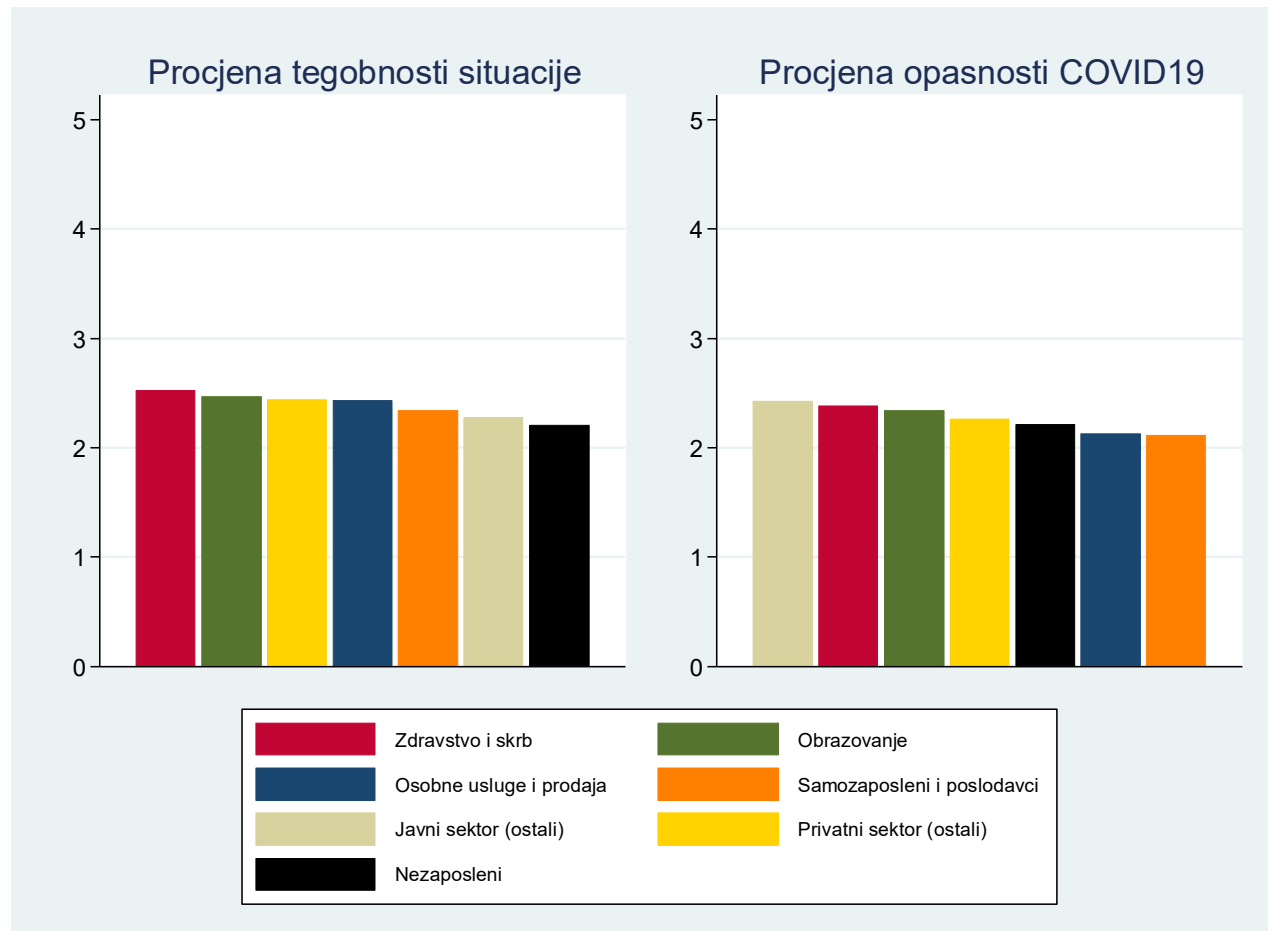

Oneway Anova, F vrijednost: *** p<0,001, ** p<0.01, * p<0.05 (razlike parova: samozaposleni vs. ostali zap.)

Odrednice promjene prihoda tijekom prvog vala epidemije

	b	t
Radni status (ref: umirovljenik bez aktivnih ukućana)		
Zaposlenik - Zdravstvo i skrb	-0.17	(-1.43)
Zaposlenik - Obrazovanje	-0.17	(-1.37)
Zaposlenik - Osobne usluge i prodaja	-0.32**	(-3.17)
Samozaposleni i poslodavci	-0.53***	(-4.88)
Zaposlenik - Javni sektor (ostali)	-0.28**	(-3.12)
Zaposlenik - Privatni sektor (ostali)	-0.21**	(-2.75)
Nezaposlen	-0.36***	(-4.44)
Kvintil ekvivalentnog dohotka (ref. najniži)		
2. dohodovni kvintil	0.05	(0.49)
3. dohodovni kvintil	0.05	(0.49)
4. dohodovni kvintil	0.32**	(3.01)
Najviši dohodovni kvintil	0.28**	(2.63)
Nepoznat dohodak	0.22*	(2.39)
Tip kućanstva (ref: samačko)		
Obitelj s djecom	-0.06	(-0.56)
Obitelj bez djece u kućanstvu	0.00	(0.03)
Jednoroditeljska obitelj	-0.11	(-0.84)
Višegeneracijsko ili neobiteljsko kućanstvo	-0.06	(-0.53)
Regija (ref: Zagreb)		
Slavonija	0.13*	(2.12)
Središnja Hrvatska	0.06	(0.80)
Sjeverna Hrvatska	0.18*	(2.51)
Istra i Primorje	-0.33***	(-4.68)
Dalmacija	-0.11	(-1.77)
N	1119	
R ²	0.106	
Adjusted R ²	0.089	

Područje rada i percepcija situacije

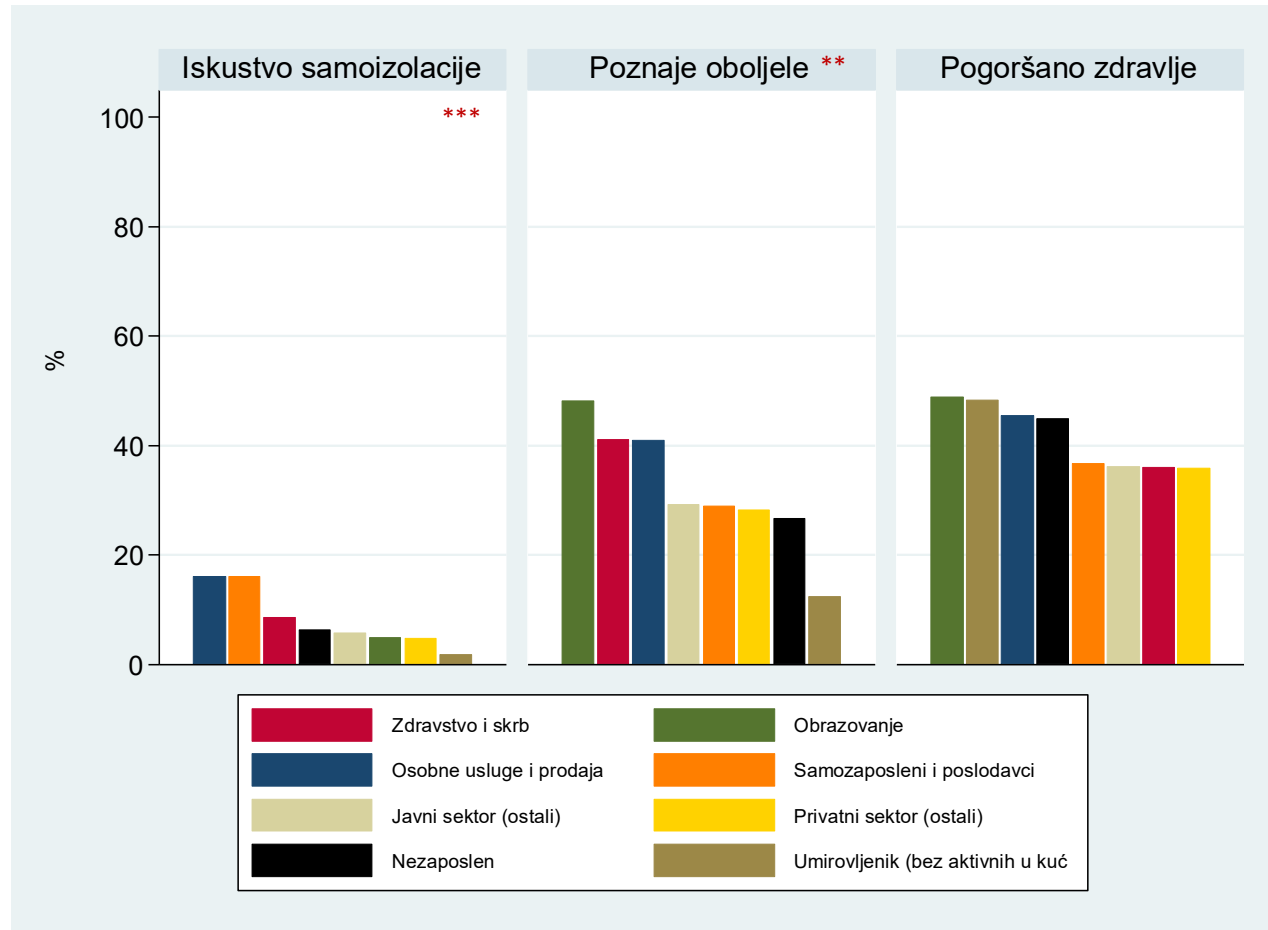

Oneway Anova, F vrijednost: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$.

Radne odrednice nepovoljne percepcije situacije života u okvirima epidemije (samo osobe zaposlene kroz čitavo razdoblje)

	b	t
Područje i vrsta rada		
Zaposlen u zdravstvu ili skrbi	0.30	(1.68)
Obrazovni djelatnik	0.17	(0.84)
Osobne usluge ili prodaja	0.25	(1.53)
Samozaposleni i poslodavci	0.02	(0.11)
Ostali zaposlenici, javni sektor (ref.)		
Ostali zaposlenici privatni sektor	0.31**	(2.69)
Zaposlenik s ugovorom na određeno		
Zaposlenik s ugovorom na određeno	-0.04	(-0.25)
Promjene u sferi rada		
Imali razdoblje u kojem ste radili od kuće?	0.04	(0.45)
Imali razdoblja u kojima niste radili?	-0.04	(-0.43)
Teže spajali radne i obiteljske obaveze nego uobičajeno?	0.16	(1.77)
Poslodavac koristio mjeru potpore za očuvanje radnih mjesta	-0.27**	(-2.84)
Imali značajno manje posla na radnom mjestu nego je uobičajeno?	0.36***	(3.95)
Smanjena plaća ili drugi prihodi od rada	0.01	(0.08)
Constant		
Constant	2.14***	(19.04)
N	541	
R ²	0.068	
Adjusted R ²	0.047	

Područje rada, kontakt s epidemijom i samoprocjena učinka epidemije na zdravlje

χ^2 test: *** p<0,001, ** p<0,01, * p<0,05

Zaključci (1)

- Promjena zaposlenosti konzistentna s administrativnim podacima: u rujnu 2020. za 1,1% manja nego prije epidemije (95%CI: -3,5% - +1,6%). Izostanak sezonskog rasta.
- 2,6% izgubilo posao zbog epidemije, ali 95% ostali zaposleni kroz razdoblje.
- Raširen utjecaj epidemije na iskustvo rada: šest sedmina zaposlenih, u prosjeku dva od navedenih šest elemenata.
- Razlike između skupina radnika u promjeni iskustva rada: rad od kuće (obrazovanje), mjere potpore (privatni sektor, posebno usluge), smanjena plaća ili primanja (samozaposleni)
- Usklađivanje rad-obitelj: češće otežano zaposlenicima u zdravstvu i obrazovanju, roditeljima prđškolske i posebno osnovnoškolske djece, te ženama. Rad od kuće ne pomaže, a smanjenje intenziteta posla kod muškaraca je povezan s otežanjem usklađivanja.
- Pojava smanjenja osobnih prihoda povezano je s primanjem potpora i razdobljima bez rada, ali ne i smanjenog obima posla. Učestalije kod samozaposlenih i poslodavaca, te osoba srednje dobi. Nevezano uz kvintil prihoda kućanstva, obrazovanja ili položaj zaposlenika u zaposlenju.

Zaključci (2)

- Financije kućanstva: kroz prvi val epidemije učestalo su umanjeni prihodi (37%) rashodi (28%) i štednja (19%). Prihodi i štednja rasli su tek svakom dvadesetom, a troškovi svakom sedmom sudioniku.
- Izraženije kod samozaposlenih i poslodavaca. Svim vrstama zaposlenika kretanje prihoda kućanstva je u prosjeku nepovoljnije no umirovljenicima.
- Manje učestala negativna promjena dohotka u višim dohodovnim kvintilima, Slavoniji i sjevernoj hrvatskoj, a viša u južnoj hrvatskoj.
- Razlike u percepciji tegobnosti situacije i opasnosti od epidemije s obzirom na vrstu zaposlenja nisu izražene. Tegobnost percipiraju izraženijom zaposlenici privatnog sektora, oni kojima se obim posla smanjio, te koji nisu bili korisnici kriznih potpora.
- Iskustvo samoizolacije učestalije kod poslodavaca te radnika u uslugama i prodaji
- Poznavanje oboljelih češće među ključnim radnicima čiji posao uključuje brojne kontakte
- Procjena 43,9% odrasle populacije iskazuje da im se pogoršalo zdravlje tijekom krize. No razlike među skupinama zaposlenih (te umirovljenicima i nezaposlenima) ne dosižu razinu statističke značajnosti.